

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 31 maj 2007

Mål nr

B 1609-06

KLAGANDE

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

MOTPARTER

1. KA

Offentlig försvarare och ombud: Advokat P O

2. Åhus Hamn & Stuveri Aktiebolag, 556436-3850
Krangatan 2
296 32 Åhus

Ombud: Advokat PO

SAKEN

Arbetsmiljöbrott m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 10 mars 2006 i mål B 84-05

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens domslut såvitt gäller åtalet för arbetsmiljöbrott dömer Högsta domstolen KA enligt 3 kap. 10 § brottsbalken för arbetsmiljöbrott till villkorlig dom jämte sextio (60) dagsböter å 575 kr.

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut såvitt gäller yrkandet om företagsbot.

KA åläggs att betala en avgift på 500 kr enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

Högsta domstolen befriar det allmänna från skyldigheten enligt hovrättens domslut att ersätta KA för kostnader för försvaret i hovrätten.

För försvaret av KA Högsta domstolen tillerkänns PO ersättning av allmänna medel med niotusentvåhundrafyrtio (9 240) kr avseende arbete. KA skall till staten återbetala 3 696 kr. Återstoden av kostnaden skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 1 848 kr.

Åhus Hamn & Stuveri Aktiebolag tillerkänns ersättning av allmänna medel för rättegångskostnader i Högsta domstolen med sjutusentrehundranittiotvå (7 392) kr avseende ombudsarvode.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, dömer KA i enlighet med åtalet för arbetsmiljöbrott, grovt brott, och ålägger Åhus Hamn & Stuveri Aktiebolag en företagsbot på lägst 500 000 kr.

KA och Åhus Hamn & Stuveri Aktiebolag har bestritt ändring.

Åhus Hamn & Stuveri Aktiebolag har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

DOMSKÄL

Stuveriarbetaren vid Åhus Hamn & Stuveri Aktiebolag, KB, omkom i samband med en olycka i bolagets verksamhet den 24 november 2003. Olyckan inträffade vid lossning av last från ett fartyg som låg vid kaj. KB klämdes då till döds i fartygets lastrum av skopan till en lyftkran. KA var verkställande direktör i bolaget. Frågan i målet är i första hand om han har gjort sig skyldig till arbetsmiljöbrott.

Enligt 3 kap. 2 § första stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) skall en arbetsgivare vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall. Av 3 kap. 2 a § första stycket samma lag framgår att arbetsgivaren skall systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö. Arbetsgivaren skall utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de

åtgärder som föranleds av detta. Arbetsgivarens skyldigheter konkretiseras genom Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete jämte kommentarer (se bl.a. 10 och 11 §§) och verkets föreskrifter (AFS 2001:9) om hamnarbete samt allmänna råd om tillämpning av föreskrifterna. I 12 § första stycket i AFS 2001:9 föreskrivs bl.a. att det skall finnas en signalman för varje lyftanordning där någon vistas inom lyftanordningens arbetsområde om inte uppsikt över arbetsområdet kan uppnås på annat sätt.

Arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön bärs i första hand av den högste chefen. Delegering kan dock ske. Som också hovrätten funnit framgår av utredningen att det vid olyckstillfället inte hade skett någon godtagbar delegering till teamledarna av ansvaret för utseende av signalman.

Någon signalman var inte utsedd då KB omkom. Uppsikten över arbetsområdet hade inte tillgodosetts på något annat sätt. Som ansvarig för arbetsmiljön ankom det på KA att se till att det fanns tillfredsställande rutiner för utseende av signalman och instruktioner gällande arbetarnas tillträde till lastrummet under pågående lossning. KA har, såsom hovrätten funnit, av oaktsamhet inte fullgjort denna skyldighet.

För straffrättsligt ansvar krävs att den oaktsamhet som ligger KA till last föranlett KBs död. (Om orsakssamband vid underlåtenhet, se t.ex. Strahl, Allmän straffrätt i vad angår brotten, 1976, s. 66 f. och 314 ff., Agge-Thornstedt, Straffrättens allmänna del, 4 uppl. 1984, s. 76 f. och Jareborg, Allmän kriminalrätt, 2001, s. 157 och 226 ff.)

När fråga uppkommer om huruvida en underlåtenhet orsakat en viss effekt, måste bedömningen bli hypotetisk. Om det därvid framstår som i hög grad sannolikt att effekten skulle ha uteblivit om den tilltalade hade handlat som han bort, får erforderligt orsakssamband anses föreligga.

I förevarande fall måste det antas att, om en kompetent signalman hade utsetts, denne skulle ha sagt till KB att inte uppehålla sig i lastutrymmet på den plats dit skopan kom att nå och att, om KB inte hade följt uppmaningen, signalmannen skulle ha avbrutit arbetet med kranen. Det finns därför ett relevant samband mellan s underlåtenhet och KBs död. Orsaksrekvisitet är därmed uppfyllt.

Av vad som nu sagts följer att KA skall dömas för arbetsmiljöbrott.

Riksåklagaren har gjort gällande att gärningen skall bedömas som grovt brott.

Vid bedömning av om brottet är grovt skall enligt 3 kap. 7 § andra stycket 1 brottsbalken särskilt beaktas om gärningen har innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag. Andra stycket 2, som avser fall där det krävs särskild uppmärksamhet eller skicklighet, kan inte anses tillämplig i förevarande fall.

KA har visserligen gjort sig skyldig till ett allvarligt brott genom att inte ha tillskapat en sådan organisation att en signalman alltid skulle komma att utses då detta behövdes. Han hade också uppmärksamats på denna brist av bl.a. skyddsombud. KA har emellertid uppgivit att han i dessa fall omedelbart tagit kontakt med teamledarna.

Utredningen ger inte stöd för att KA underlåtenhet utgjort ett medvetet risktagande. Vid en samlad bedömning i målet kan gärningen inte rubriceras som grovt brott. Den skall inte heller bedömas som ringa.

Eftersom det saknas anledning befara att KA kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet kan påföljden för honom stanna vid villkorlig dom som skall förenas med dagsböter.

Riksåklagaren har även yrkat att Åhus Hamn & Stuveri Aktiebolag åläggs företagsbot. Enligt den lagstiftning som gällde vid olyckstillfället, och som skall tillämpas i målet eftersom senare inträdda lagändringar är till nackdel för bolaget, föreskrivs att det skall vara fråga om ett grovt åsidosättande och att näringsidkaren inte har gjort vad som skäligen kunde krävas för att förebygga brottsligheten. Dessa förutsättningar kan inte anses vara uppfyllda i detta fall. Yrkandet skall därför ogillas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Severin Blomstrand, Nina Pripp (referent), Torgny Håstad och Marianne Lundius
Föredragande revisionssekreterare: Anna Flodin